EUROOPAN
KOMISSIO

Bryssel 6.10.2020
COM(2020) 641 final

KOMISSION TIEDONANTO EUROOPAN PARLAMENTILLE, NEUVOSTOLLE, EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE JA ALUEIDEN KOMITEALLE

Länsi-Balkanin talous- ja investointisuunnitelma

{SWD(2020) 223 final}

Komission tiedonanto

Länsi-Balkanin talous- ja investointisuunnitelma

I. Johdanto

Länsi-Balkan on erottamaton osa Eurooppaa ja yksi Euroopan unionin geostrategisista painopisteistä. Kuten puheenjohtaja Ursula von der Leyen totesi unionin tilaa käsitelleessä puheessaan 14. syyskuuta 2020, ”*koko* alueen tulevaisuus on EU:ssa”. **Covid-19-pandemian** aikana kävi selvästi ilmi, että **EU:lla ja Länsi-Balkanilla on läheiset suhteet**. Vaikka pandemia on vaikuttanut voimakkaasti EU:hun, EU on antanut **Länsi-Balkanille välttämätöntä ja poikkeuksellisen laajaa tukea komission 29. huhtikuuta antaman tiedonannon**[1] ja 6. toukokuuta 2020 annetun **Zagrebin huippukokouksen** julistuksen mukaisesti.

Covid-19:llä on **valtavia haittavaikutuksia** Länsi-Balkanin alueen **talouksiin**, jotka olivat jo ennestään **aikataulusta jäljessä taloudellisessa lähentymisessään** EU:hun. Alueella on edelleen ongelmia heikon kilpailukyvyn, korkean työttömyyden ja merkittävän aivovuodon vuoksi. On entistä kiireellisempää vauhdittaa lähentymistä toteuttamalla rakenneuudistuksia, korjaamalla rakenteellisia heikkouksia, vahvistamalla innovaatiopotentiaalia ja nopeuttamalla vihreää siirtymää ja digitaalista muutosta, myös kun otetaan huomioon Länsi-Balkanin kumppaneiden tulevaisuus EU:ssa.

Tämän **talous- ja investointisuunnitelman tavoitteena on** siksi **vauhdittaa pitkän aikavälin elpymistä**, jota tuetaan vihreällä siirtymällä ja digitaalisella muutoksella ja joka johtaa kestävään talouskasvuun, EU-jäsenyyden edellyttämien uudistusten toteuttamiseen ja Länsi-Balkanin lähentämiseen EU:n sisämarkkinoihin. Sen tavoitteena on **hyödyntää alueen käyttämätön taloudellinen potentiaali** ja **merkittäviä mahdollisuuksia lisätä alueen sisäistä taloudellista yhteistyötä ja kauppaa**[2]. Alueella asuu lähes 18 miljoonaa henkeä. Se on tärkeä markkina-alue EU:lle sekä eurooppalaisten ja kansainvälisten tavaroiden kauttakulkualue, ja se voi tarjota ammattitaitoista työvoimaa investointihalukkaille yrityksille. **Länsi-Balkanilla** on näin ollen keskeinen asema **EU:lle toimittavissa globaaleissa arvoketjuissa**, ja tätä asemaa voitaisiin vahvistaa entisestään. Pitkällä aikavälillä tämä edistää myös EU:n strategista riippumattomuutta.

Tässä **talous- ja investointisuunnitelmassa** esitetään **merkittävä investointipaketti aluetta varten**. Se perustuu tulosperusteiseen ja uudistuksiin tähtäävään ehdotukseen liittymistä valmistelevasta tukivälineestä (IPA III)[3] ja tehostettuihin välineisiin, joilla edistetään julkisen ja yksityisen sektorin investointeja.

Mikäli seuraava monivuotinen rahoituskehys ja siihen liittyvät oikeusperustat hyväksytään, komissio ehdottaa, että **IPA III -välineestä otetaan jopa 9 miljardia euroa käyttöön ajanjaksolle 2021–2027** ja sillä tuetaan taloudellista lähentymistä EU:hun ensisijaisesti **kilpailukykyä ja osallistavaa kasvua, kestäviä yhteyksiä sekä vihreää siirtymää ja**

[1] Komission tiedonanto Länsi-Balkanin tukemisesta covid-19:n torjunnassa ja pandemian jälkeisessä elpymisessä, COM(2020) 315 final.

[2] Maailmanpankki, Western Balkans Regular Economic Report -raportit, syksy 2019: *Jos CEFTAa laajennettaisiin edelleen pääomanliikkeitä, kuluttajansuojaa, työmarkkinasääntelyä ja ympäristölainsäädäntöä koskevilla säännöksillä, kauppa ja reaalinen BKT kasvaisivat arviolta 2,5 prosenttia. Jos kumppanit syventävät sitoutumistaan samalle tasolle kuin mikä vallitsee EU:n jäsenvaltioiden välillä, kasvua voisi olla 6,7 prosenttia.*

[3] Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi liittymistä valmistelevan tukivälineen (IPA III) perustamisesta, COM(2018) 465 final.

digitaalista muutosta koskevilla investoinneilla ja tuella. Komissio ehdottaa, että suurin osa tästä tuesta suunnattaisiin **keskeisiin tuotannollisiin investointeihin ja kestävään infrastruktuuriin Länsi-Balkanilla**. Myös alueen investointikapasiteettia olisi lisättävä ottamalla käyttöön **uusi Länsi-Balkanin lainantakausjärjestelmä**[4]**,** jonka tavoitteena on **saada investointeja lisättyä jopa 20 miljardilla eurolla**.

Länsi-Balkanin alueen talouksien yhteyksien parantaminen alueen sisällä ja EU:n kanssa on ensisijainen tavoite. Tämä edellyttää, että Länsi-Balkanin alueen kumppanit sitoutuvat vahvasti perustavanlaatuisten uudistusten toteuttamiseen, alueellisen taloudellisen yhdentymisen syventämiseen ja **yhteisten alueellisten markkinoiden kehittämiseen** EU:n säännöstön pohjalta, jotta **alueesta tulisi houkuttelevampi investointialue**. EU pyrkii lähentämään aluetta EU:n sisämarkkinoihin. Lisäksi Länsi-Balkanin alue hyötyy valtavasti tehostetuista toimista, joilla pyritään **pääsemään eroon menneisyyden perinnöstä**, erityisesti kun kyse on Serbian ja Kosovon suhteiden normalisoinnista[*], ja saamaan EU:n tukema vuoropuhelu onnistuneesti päätökseen.

Euroopan vihreän kehityksen ohjelma[5] tarjoaa suunnitelman yhteisiksi toimiksi vastaamaan haasteisiin, jotka liittyvät **vihreään siirtymään**, ilmastonmuutokseen, biologisen monimuotoisuuden köyhtymiseen, luonnonvarojen liialliseen käyttöön ja saastumiseen, talouskasvun irrottamiseen resurssien käytöstä ja ympäristön pilaantumiseen. Erityistä huomiota kiinnitetään EU:n sitoumukseen saavuttaa **ilmastoneutraalius** vuoteen 2050 mennessä. Kun otetaan huomioon tämä kunnianhimoinen tavoite ja Länsi-Balkanin kumppaneiden tulevaisuus EU:ssa, niiden on – EU:n tuella – tehostettava toimiaan tässä asiassa.

Länsi-Balkanin kumppaneiden on jatkettava kestävän kehityksen Agenda 2030 -toimintaohjelman ja sen kestävän kehityksen tavoitteiden, Pariisin ilmastosopimuksen ja kansainvälisesti sovittujen biologista monimuotoisuutta koskevien tavoitteiden täytäntöönpanoa. Mikäli EU ja Länsi-Balkan toimivat kunnianhimoisesti ja yhdistävät voimansa tämän toimintaohjelman toteuttamiseksi, niillä on edelläkävijän etu kansainvälisen talouden alalla, mikä puolestaan lisää niiden kilpailukykyä kestävän ja vihreän teknologian kasvavilla maailmanmarkkinoilla. Nykyiset yhteistyöfoorumit tarjoavat mahdollisuuksia vahvistaa molempia osapuolia hyödyttäviä yhteyksiä ja varmistaa tasapuoliset toimintaedellytykset, kun kyse on uusista kestävistä teknologioista, kuten uusiutuva vety, pitkälle kehitetty aurinko- ja tuulivoima, akut ja hiilidioksidin talteenotto, sekä näiden teknologioiden kriittiset raaka-aineet, kuten harvinaiset maametallit.

Euroopan vihreän kehityksen ohjelman lähestymistavan perusteella tähän tiedonantoon liittyy ***komission yksiköiden valmisteluasiakirja, jossa esitetään Länsi-Balkanin vihreä toimintaohjelma***. Siinä esitetään asiaankuuluvat toimet ja suositukset, mukaan lukien lainsäädännön mukauttaminen EU:n normeihin ja unionin säännöstöön.

[4] Länsi-Balkanin lainantakausväline perustetaan vuoden 2020 jälkeisellä EU:n ulkosuhdetoimien takuujärjestelyllä ja Euroopan kestävän kehityksen rahasto plussalla. Siihen sisältyy EU:n talousarviotakauksien myöntäminen Euroopan investointipankille ja muille täytäntöönpanokumppaneille sellaisia rahoitustoimia ja investointiohjelmia varten, joilla pannaan täytäntöön IPA III:ssa ja tässä talous- ja investointisuunnitelmassa vahvistetut toimintapolitiikat.

[*] Tämä ei vaikuta asemaa koskeviin kantoihin, ja se on YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1244/1999 ja Kansainvälisen tuomioistuimen Kosovon itsenäisyysjulistuksesta antaman lausunnon mukainen.

[5] COM(2019) 640 final.

Länsi-Balkanin kumppaneiden olisi myös käytettävä EU:n **digitaalistrategiaa**[6] ohjaavana periaatteena talouksiensa ja yhteiskuntiensa ihmiskeskeisessä digitaalisessa muutoksessa. Tämä antaa niille paremmat mahdollisuudet integroitua EU:n korkeampaa lisäarvoa tarjoaviin toimitusketjuihin ja liittyä tulevaisuudessa nopeasti kehittyviin EU:n digitaalisiin sisämarkkinoihin. Tämä investointisuunnitelma perustuu vuonna 2018 hyväksyttyyn Länsi-Balkanin digitaalistrategiaan, ja se tarjoaa mahdollisuuden nopeuttaa valtionhallinnon, julkisten palvelujen ja yritysten digitalisointia yhdenmukaisesti EU:n arvojen ja oikeudellisen kehyksen kanssa.

Kilpailukyvyn ylläpitäminen riippuu väistämättä alueen kyvystä **kehittää inhimillisiä ja yrittäjyyteen liittyviä valmiuksiaan, joilla innovoidaan** ja kehitetään markkinasegmenttiä. Tulevaisuuteen panostaminen merkitsee myös investoimista tutkimukseen, innovointiin, terveyteen, koulutukseen, kulttuuriin, nuorisoon ja urheiluun. Nämä ovat tehokkaita välineitä, joilla edistetään alueen talouskehityksen, selviytymiskyvyn ja kilpailukyvyn lisäksi myös sen sosiaalista yhteenkuuluvuutta, mikä tarkoittaa kaikkien kansalaisten, myös romanien, yhdenvertaista osallistumista taloudelliseen toimintaan. Romanien integrointi yhteiskuntaan tukemalla heidän yhdenvertaista osallistumistaan koulutukseen ja työmarkkinoille on erityisen tärkeää, ja se on yksi EU:n integraatioprosessin keskeisistä painopisteistä[7].

Jotta voidaan tukea tämän talous- ja investointisuunnitelman tavoitteiden saavuttamista ja varmistaa investointien kestävyys alueella, komissio aikoo pian ehdottaa **Länsi-Balkanin alueelle erityistä innovaatiota, tutkimusta, koulutusta, kulttuuria, nuorisoa ja urheilua koskevaa toimintaohjelmaa** (Länsi-Balkanin innovaatio-ohjelma). Näitä aloja koskeva kattava pitkän aikavälin yhteistyöstrategia Länsi-Balkanin kumppaneiden kanssa on olennaisen tärkeä, jotta inhimillisen pääoman kehittämistä tehostetaan, aivovuoto pysäytetään ja aivokiertoon kannustetaan ja jotta pitkän aikavälin kestävän innovaatioekosysteemin kehittämistä ja osaamistalouteen siirtymistä edistetään. Se luo perustan näyttöön perustuvalle päätöksenteolle ja edistää osallistavia ja korkealaatuisia koulutusjärjestelmiä ja tarjoaa siten paremmat tulevaisuudennäkymät alueen nuorille.

Tämä suunnitelma on **olennainen osa Länsi-Balkanin kumppaneiden tukemista EU-jäsenyyteen johtavalla tiellä**. Talouskehityksen ja perustavanlaatuisten uudistusten täytäntöönpanon olisi vahvistettava toisiaan ja autettava kumppaneita täyttämään liittymisprosessin vakiintuneet vaatimukset. Niihin sisältyy oikeusvaltiota ja taloutta koskevien uudistusten toteuttaminen, erityisesti kun kyse on uudistuksista, jotka on yksilöity talousuudistusohjelmissa[8] ja joilla maksimoidaan tämän investointipaketin mahdolliset vaikutukset.

[6] Komission tiedonanto ”Euroopan digitaalista tulevaisuutta rakentamassa”, COM(2020) 67 final.

[7] Suunnitelma edistää myös romaniväestöä koskevasta EU:n strategisesta kehyksestä tasa-arvon, osallisuuden ja osallistumisen edistämiseksi annetun Euroopan komission tiedonannon (COM(2020) 620) täytäntöönpanoa. Tiedonanto on osa EU:n kunnianhimoista tasa-arvostrategiaa unionille, joka pyrkii lisäämään sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja vaurautta.

[8] Jotta IPA III -välineestä tuetuista investoinneista saataisiin hyötyä ja niillä luotaisiin kestävää talouskasvua, Länsi-Balkanin kumppaneiden on käsiteltävä ja pantava täytäntöön uudistuksia, joista on sovittu talouden uudistusohjelmien puitteissa yhdessä EU:n kanssa käytävässä talous- ja rahoitusvuoropuhelussa ja joita suositellaan vuotuisessa laajentumispaketissa. Tässä yhteydessä määritellyt politiikan ja rakenneuudistusten painopisteet osoittavat tarpeen lujittaa investointihankkeiden suunnitteluun, valintaan ja hallinnointiin liittyviä hallinnollisia valmiuksia sekä parantaa liiketoimintaympäristöä ja työmarkkinapolitiikkaa. Talouden ohjausjärjestelmän uudistuksissa on edistyttävä, jotta investointien odotettu huomattava kasvu voidaan toteuttaa oikea-aikaisesti ja tehokkaasti. Lisäksi talouden uudistusohjelmaa koskevan vuoropuhelun olisi annettava tärkeää ohjausta talous- ja investointisuunnitelman mukaisia investointipäätöksiä varten sekä resurssien huolellista suunnittelua ja priorisointia varten.

Yksi tärkeimmistä näkökohdista, jotka liittyvät nykyisiin rakenteellisiin heikkouksiin, on **heikko hallinto** ja erityisesti vähäinen edistyminen **oikeusvaltioperiaatteen** noudattamiseen ja korruption torjuntaan liittyvien **puutteiden** korjaamisessa. Oikeusvaltioperiaate ja perusoikeuksien kunnioittaminen sekä demokraattisten instituutioiden ja julkishallinnon toiminta ovat liittymisprosessin ytimessä. Ne myös edistävät merkittävästi alueen talouden elpymistä ja mahdollisten tulevien kriisien ja talouden häiriöiden sietokyvyn parantamista. Oikeusvaltioperiaatetta on noudatettava myös EU:n varojen suojelemiseksi ja sen varmistamiseksi, että niitä käytetään Länsi-Balkanin alueen kehityksen tukemiseen.

II. Hyvä hallintotapa kestävän talouskasvun perustana

Investointien ja talouskasvun edistäminen on mahdollista vain, jos Länsi-Balkanin kumppanit **sitoutuvat päättäväisesti perustavanlaatuisiin uudistuksiin ja toteuttavat ne eurooppalaisten arvojen mukaisesti.** Uudistukset, kuten rakenteelliset **sosioekonomiset uudistukset**, erityisesti ne, jotka on yksilöity talouden uudistusohjelmissa ja yhteisessä poliittisessa ohjeistuksessa, **oikeusvaltioperiaatteen** lujittaminen, **ihmisoikeuksien kunnioittaminen** tai **julkishallinnon parantaminen,** ovat välttämättömiä yrittäjyydelle, työpaikkojen luomiselle ja kestäville investoinneille suotuisan ympäristön kannalta. Länsi-Balkanin alueen johtajien on **nykyistä uskottavammin** täytettävä sitoumuksensa toteuttaa tarvittavat perustavanlaatuiset uudistukset ja osoitettava selkeämpää poliittista sitoumusta tarkistettujen laajentumisen menettelytapojen mukaisesti[9].

Oikeusvaltioperiaate on olennainen osa demokraattista muutosta ja keskeinen vertailukohta, jonka perusteella EU arvioi etenemistä kohti jäsenyyttä. Länsi-Balkanin alueen kumppaneiden edistyminen on tältä osin ollut hyvin vaihtelevaa. Niiden operatiivinen yhteistyö EU:n jäsenvaltioiden ja EU:n virastojen kanssa on parantunut edelleen. Oikeusvaltion alalla saavutettu uskottava edistyminen pysyy kuitenkin merkittävänä haasteena, joka on usein yhteydessä poliittisen tahdon puutteeseen, jatkuviin pyrkimyksiin vaikuttaa valtiovallan toimiin ja oikeuslaitoksen riippumattomuuden vähäiseen edistymiseen.

Tämän tiedonannon kanssa samanaikaisesti hyväksytyssä **vuoden 2020 laajentumispaketissa**[10] esitetään yksityiskohtainen katsaus perustavanlaatuisten uudistusten nykytilanteeseen ja annetaan ohjeita näistä uudistusten painopisteistä, jotka ovat edelleen liittymisprosessin ytimessä.

Kansalaisten kannalta on erityisen tärkeää saada aikaan toimiva keskinäinen valvontajärjestelmä. Siihen kuuluu riippumaton, puolueeton ja tehokas oikeuslaitos, joka varmistaa, että kaikki valtion laitokset noudattavat lakia ja lahjomattomuuden periaatetta ja että kansalaisia suojellaan mielivaltaisilta päätöksiltä ja he voivat käyttää oikeuksiaan täysimääräisesti. Yritykset tarvitsevat oikeusvarmuutta, korruption poistamista ja tehokkaasti toimivia hallintoelimiä voidakseen aloittaa toimintansa ja luottaa tehokkaisiin ja riippumattomiin instituutioihin taloudellisten oikeuksiensa valvomiseksi. Ulkomaiset sijoittajat tarvitsevat takeet tasapuolisista toimintaedellytyksistä, jotka suojaavat heidän sijoituksiaan. Yhdenmukaistaminen julkisia hankintoja koskevien EU:n sääntöjen kanssa sekä avoimuuden ja valvonnan lisääminen ovat avainasemassa erityisesti suurten julkisten investointien – kuten niiden, joita ehdotetaan tässä suunnitelmassa – moitteettoman varainhoidon ja korruption ehkäisemisen kannalta tällä alalla. Rikollisjärjestöjen ja niiden

[9] Komission tiedonanto ”Liittymisprosessin tehostaminen – Uskottavat jäsenyysnäkymät Länsi-Balkanin maille”, COM(2020) 57 final.
[10] COM(2020) 660/2.

taloudellisen perustan hajottamista varten on luotava strateginen lähestymistapa, johon sisältyvät myös talousrikostutkintaan ja omaisuuden menetetyksi tuomitsemiseen liittyvien tulosten parantaminen. Yhteistyö alueen kumppaneiden kesken ja EU:n kanssa on olennaisen tärkeää, jotta voidaan vastata erityisiin turvallisuushaasteisiin, kuten terrorismin ja ääriliikkeiden torjuntaan, rahanpesuun, laittomaan asekauppaan, ihmiskauppaan ja maahanmuuttajien salakuljetukseen.

Jotta EU:n varojen väärinkäytöltä suojaamisessa vältetään mahdolliset aukot, Länsi-Balkanin kumppaneiden on ehdottomasti varmistettava, että petoksiin, korruptioon, rahanpesuun ja varojen väärinkäyttöön puututaan tehokkailla, varoittavilla ja oikeasuhteisilla rikosoikeudellisilla seuraamuksilla. Keskinäisestä oikeusavusta tehtyjen kansainvälisten sopimusten osapuolina olevien Länsi-Balkanin kumppaneiden olisi hyväksyttävä Euroopan syyttäjänvirasto (EPPO) siihen osallistuvien jäsenvaltioiden toimivaltaiseksi viranomaiseksi kyseisten sopimusten täytäntöönpanossa.[11] EPPOn ja Länsi-Balkanin kumppaneiden välistä yhteistyötä olisi helpotettava sopimalla työjärjestelyistä.[12]

Korkealaatuisen julkishallinnon luominen on toimivan valtion perusta. Se on olennaisen tärkeä laadukkaita palveluja kansalaisille ja yrityksille tarjoavan tehokkaan ja toimivan virkamieskunnan kannalta. Valtio tarvitsee investointien hallintaa varten vahvat valmiudet kartoittaa, priorisoida, kehittää ja hallinnoida tulevaisuuteen suuntautuneita infrastruktuurihankkeita ja muita strategisia investointihankkeita tiiviissä yhteistyössä kansalaisten ja muiden sidosryhmien kanssa. Ammattimaisella virkamieskunnalla on myös keskeinen rooli korruption ehkäisemisessä. Tähän pyritään lisäämällä avoimuutta ja sähköisen hallinnon käyttöä. Julkiset hankinnat on yhdenmukaistettava EU:n sääntöjen kanssa, ja ne on pantava täysimääräisesti täytäntöön; julkisia hankintamenettelyjä koskevia poikkeuksia olisi sovellettava suppeasti, mukaan lukien valtioiden välisten sopimusten käytön rajoittaminen. Tämä auttaa varmistamaan, että julkisiin hankintoihin liittyvä korruptio ei haittaa talouskehitystä tai vääristä markkinoita eikä luo kilpailukykyä, kauppaa ja investointeja vähentävää tehottomuutta. Näillä uudistuksilla vahvistetaan myös suojatoimia EU:n varojen väärinkäytön estämiseksi.

EU antaa jatkossakin merkittävää rahoitusta ja tukea uudistuksille, joilla pyritään hyvään hallintotapaan ja perusasioiden hoitoon vähintään nykyisen tason mukaisesti. Ehdollisuuden periaatteen mukaan – jota käsitellään laajentumisen tarkistetuissa menettelytavoissa – kun maat edistyvät uudistusten painopistealojen toteuttamisessa, rahoituksen ja investointien pitäisi lisääntyä, myös tulosperusteisen ja uudistuksiin tähtäävän liittymistä valmistelevan tukivälineen kautta. Samalla tarvitaan päättäväisiä toimenpiteitä, joilla määrätään seuraamuksia, mikäli maiden toiminta polkee merkittävästi ja pitkäaikaisesti paikallaan tai pysähtyy. Näihin toimenpiteisiin sisältyy se, että EU:n rahoituksen laajuutta ja intensiteettiä voidaan mukauttaa alaspäin komission vuosikertomuksissaan tekemän edistymisarvioinnin perusteella.

III. Merkittävä investointipaketti

[11] [Euroopan syyttäjänviraston perustamista koskevan asetuksen] 104 artiklan 4 kohdan mukaisesti.

[12] Tiiviimmän yhteistyön toteuttamisesta Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) perustamisessa 12 päivänä lokakuuta 2017 annetun neuvoston asetuksen (EU) 2017/1939, 99 artiklan 3 kohdan ja 104 artiklan 1 kohdan mukaisesti.

Komission ehdotus liittymistä valmistelevasta tukivälineestä (IPA III)[13] on vuosille 2021–2027 yli 14 miljardia euroa[14], josta suurin osa on tarkoitettu Länsi-Balkanin aluetta varten.

IPA III -välineessä esitetään vankka **politiikkalähtöinen lähestymistapa**, jonka mukaan **tukea käytetään strategisesti ja dynaamisesti** ja jossa EU-jäsenyyden perusvaatimukset asetetaan unionin tuen keskiöön. IPA III -välineellä EU:n rahoitustukea kohdennetaan edelleen keskeisiin painopisteisiin, joten se tarjoaa vieläkin suuremman vipuvaikutuksen sellaisten uudistusten tukemiseen, joilla edistetään kestävää sosioekonomista kehitystä ja lähennetään kumppaneita unionin arvoihin ja normeihin.

Tämän talous- ja investointisuunnitelman ytimessä on alueelle suunnattu **merkittävä investointipaketti**. Suurin osa tuesta suunnataan **keskeisiin tuotannollisiin investointeihin ja infrastruktuuriin**. Tämä heijastaa ja tukee vihreää siirtymää ja digitaalista muutosta sekä verkottuneiden, kilpailukykyisten, tietopohjaisten, kestävien, innovointiin suuntautuneiden ja kukoistavien talouksien kehittämistä Länsi-Balkanin alueella, jolla yksityissektori on yhä dynaamisempi. Investointipaketti on keskeinen tekijä, jolla helpotetaan Euroopan investointipankin (EIP), Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankin (EBRD) ja muiden kansainvälisten rahoituslaitosten, EU:n jäsenvaltioiden kehitysrahoituslaitosten, Länsi-Balkanin viranomaisten ja yksityisten sijoittajien julkisten ja yksityisten investointien, myös suorien ulkomaisten sijoitusten, lisäämistä alueella sekä markkinoiden yhdentymistä.

Ensimmäiset hankkeet, jotka jakautuvat kymmeneen **investointeja edistävään lippulaivahankkeeseen, esitetään liitteessä**. Nämä **hanke-ehdotukset** perustuvat alueen hallitusten alustavien kuulemisten tuloksiin ja niiden poliittisiin ja taloudellisiin uudistustavoitteisiin. Ensimmäinen askel talous- ja investointisuunnitelman täytäntöönpanossa voisi olla **vuosina 2021–2022** etupainotteisesti rahoitettavien **infrastruktuurihankkeiden** paketti, **jonka odotetaan vapauttavan merkittäviä investointeja**. **Tämä mahdollistaisi** asianmukaisen arvioinnin jälkeen erityisesti **digitaalialaa, liikennettä, energiakäännettä ja ympäristöä koskevien toteuttamiskelpoisten hanke-ehdotusten valmistumisen tai** huomattavan etenemisen vuoteen 2024 mennessä.

Täydentävällä IPA-rahoituksella voitaisiin myöhemmin tukea infrastruktuurihankkeita ja tuotannollisia investointeja, joissa keskitytään voimakkaasti alueen **vihreään siirtymään ja digitaaliseen muutokseen**, kiertotalouden ja biologisen monimuotoisuuden edistämiseen ja tulevan Länsi-Balkanin vihreän toimintaohjelman yhteiseen täytäntöönpanoon. Investointeja voitaisiin tukea myös maaseutualueilla ja maataloudessa, kulttuurialalla ja luovilla aloilla, terveyden ja inhimillisen pääoman kehittämisessä, koulutus mukaan luettuna, ja rajat ylittävän yhteistyön vauhdittamisessa, myös innovoinnin alalla.

Sen lisäksi, että EU myöntää alueelle **huomattavia avustuksia**, **se voi tarjota takuita**, joiden avulla voidaan vähentää sekä julkisten että yksityisten investointien rahoituskustannuksia ja vähentää investoijille aiheutuvaa riskiä. **Ehdotetusta Länsi-Balkanin takausjärjestelmästä** annettavan tuen odotetaan saavan aikaan noin **20 miljardin euron investoinnit** tulevalla vuosikymmenellä.

[13] Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi liittymistä valmistelevan tukivälineen (IPA III) perustamisesta, COM(2018) 465 final.

[14] Rahamäärät ilmoitetaan käypinä hintoina. Komission ehdotus IPA III -välineeksi oli 14,5 miljardia euroa, mutta 17.–21. heinäkuuta 2020 kokoontuneen Eurooppa-neuvoston päätelmissä määrä pienennettiin 14,162 miljardiin euroon edellyttäen, että Euroopan parlamentti hyväksyy tämän.

Länsi-Balkanin investointikehys (WBIF), mukaan luettuina sen yrityssektorifoorumi, **Länsi-Balkanin yrityskehitys- ja innovointiväline** (WB EDIF), ja **Länsi-Balkanin lainantakausväline**, johon osallistuu Länsi-Balkanin kumppaneita, kahdenvälisiä avunantajia ja kansainvälisiä rahoituslaitoksia, on tärkein väline, jolla varmistetaan investointipaketin nopea käyttöönotto

- vahvistamaan keskeisiä infrastruktuuriyhteyksiä, erityisesti tärkeimpiä liikenne- ja energiayhteyksiä, jotka ovat ratkaisevan tärkeitä talouskehitykselle, markkinoiden yhdentymiselle ja rajat ylittävälle kaupalle alueella ja Euroopan unionin kanssa[15]
- tukemaan vihreää siirtymää ja digitaalista muutosta
- lisäämään yksityisen sektorin kilpailukykyä sekä vauhdittamaan innovointia ja keskeisten sosiaalialojen kehittämistä
- liittämään taloudet yhteen vahvistamalla alueellista taloudellista yhdentymistä ja yhdentymistä EU:n kanssa.

Investointien pitkän aikavälin vaikutusten maksimoimiseksi on olennaisen tärkeää, että kumppanimaat toteuttavat talouden ja hallinnon rakenteellisia uudistuksia, mukaan lukien liitettävyyden uudistustoimenpiteet ja tilastollisten valmiuksien lisääminen. Edistymistä perusasioiden alalla olisi jatkettava samanaikaisesti lippulaivahankkeiden täytäntöönpanon kanssa. EU tukee tarvittaessa myös valmiuksien kehittämistoimenpiteitä, joilla parannetaan julkisten hankintojen ja julkisten investointien hallinnointivalmiuksia hankkeiden täytäntöönpanon valmistelemiseksi, hallinnoimiseksi ja valvomiseksi. EU tekee yhteistyötä Länsi-Balkanin kumppaneiden kanssa varmistaakseen, että yhteistä strategista etua koskeviin hankkeisiin tehtäviä investointeja seurataan asianmukaisesti turvallisuuteen tai yleiseen järjestykseen kohdistuvien mahdollisten riskien havaitsemiseksi, arvioimiseksi ja lieventämiseksi asiaa koskevien EU:n ja WTO:n sääntöjen mukaisesti.

Lopullisia päätöksiä tässä suunnitelmassa esitetyistä alustavista hanke- ja rahoitusehdotuksista viedään eteenpäin noudattaen täysimääräisesti päätöksentekomenettelyjä, ohjelmasuunnitteluprosessia sekä lainsäätäjien parhaillaan käsiteltävänä olevan tulevan IPA III -asetuksen tulosperusteista ja uudistuksiin suuntautuvaa lähestymistapaa, erityisesti EU:n laajentumisohjelman edistymistä, merkityksellisyyttä ja kypsyyttä, sekä asiaa koskevia EU:n sääntöjä. Vihreää valaa siitä, ettei avusta saa koitua vahinkoa, olisi kunnioitettava. EU pyrkii talous- ja investointisuunnitelman vipuvaikutuksen maksimoimiseksi ottamaan Team Europen lähestymistavan mukaisesti yhteyden myös kumppaneihinsa sekä hyödyntämään olemassa olevia alueellisia aloitteita, kuten Berliinin prosessia, jotta EU:n toimet ja muut monenväliset ja kahdenväliset toimet täydentäisivät toisiaan mahdollisimman paljon.

IV. Investoinnit kestävään liikenteeseen

EU asettaa etusijalle hankkeet ja ohjelmat, jotka koskevat Euroopan laajuisen liikenneverkon (TEN-T) **ydinverkon** alustavaa laajentamista ja joilla on strategista merkitystä alueelle ja

[15] Tästä syystä **EU on 1990-luvulta lähtien myöntänyt** avustuksina ja lainoina **yli 11 miljardia euroa alueen liikenne- ja energiainfrastruktuurin** kehittämiseen, mikä on johtanut lähes 22 miljardin euron investointeihin. Sitoumusta vahvistettiin entisestään vuonna 2015 käyttöön otetussa liitettävyysagendassa, jossa luvataan vielä miljardi euroa vuoteen 2020 mennessä. Tavoitteena on saada aikaan 4 miljardin euron investoinnit ja luoda yli 45 000 työpaikkaa.

EU:lle. Uuden liikenneinfrastruktuurin rakentamisen ja olemassa olevan infrastruktuurin parantamisen nopeuttamiseksi toteutetaan toimia, joiden **tavoitteena on saattaa ydinliikenneverkko EU:n standardien mukaiseksi**.

Nopeat ja tehokkaat liikenneyhteydet sekä alueen sisällä että naapurialueella olevien EU:n jäsenvaltioiden kanssa sekä kestävä liikenne ja lisäinvestoinnit rautatie- ja sisävesiliikenteeseen ovat **ratkaisevan tärkeitä**. Tässä yhteydessä tärkeänä painopisteenä on alueellisen yhteistyön ja yhdentymisen vauhdittaminen, yhteyksien luominen alueen ja EU:n pääkaupunkien välille, multimodaalisten liikenneratkaisujen ja liikennemuotosiirtymän edistäminen sekä liikenteeseen liittyvän saastumisen vähentäminen.

Näiden yhteyksien luominen edistää investointeja, helpottaa alueellista kauppaa **ja tuottaa kestävää talouskasvua**, mikä parantaa alueen asukkaiden päivittäistä elämää. Uutta digitaaliteknologiaa hyödynnetään parantamalla tietojärjestelmiä, asettamalla liikenneturvallisuus etusijalle (ja poistamalla riskialttiit tieosuudet ja tasoristeykset rautateiden kanssa) sekä avustamalla kunnossapitojärjestelmien suunnittelussa ja täytäntöönpanossa. **Liikenneyhteisön kanssa tehtävää työtä tehostetaan edelleen**, jotta voidaan tukea täysin yhdentyneiden alueellisten liikennemarkkinoiden luomista Euroopan unionin lainsäädännön ja standardien pohjalta. Näin nopeutetaan huomattavasti teknisten standardien ja **yhteenliitettävyyteen liittyvien uudistustoimenpiteiden täytäntöönpanoa, mukaan lukien rajanylitysmenettelyjen yhdenmukaistaminen ja yksinkertaistaminen**, ja rautatiealan uudistuksien toteuttamista (mukaan lukien rautateiden toimien eriyttäminen ja kolmansien osapuolten pääsy verkkoon) erityisesti hajanaisten verkkojen painolastin poistamiseksi. Tämä pohjustaa Länsi-Balkanin liikennemarkkinoiden saumatonta yhdentymistä EU:hun, mikä puolestaan tarjoaa uusia liiketoimintamahdollisuuksia alueen yrityksille ja ihmisille.

Länsi-Balkanin kumppaneiden olisi tuettava näitä investointeja seuraavilla tavoilla:

- liikenneyhteisön laatimien alueellisten rautateiden, tieturvallisuuden, liikenteen helpottamiseen tähtäävien ja maantieliikenteen toimintasuunnitelmien hyväksyminen ja täytäntöönpano
- nopea edistyminen liikenneyhteyksien uudistustoimenpiteissä, joilla nopeutetaan integrointia Euroopan laajuiseen liikenneverkkoon, EU:n säännöstöön ja sen digitaalisiin ja puhtaisiin energiateknologioihin
- EU:n koko liikennelainsäädännön ja teknisten standardien asteittainen hyväksyminen ja täytäntöönpano sekä avoimet tarjouskilpailumenettelyt liikenteen alalla, mukaan lukien nopeutettu yhdenmukaistaminen julkisia hankintoja koskevien EU:n sääntöjen kanssa, jotta markkinoiden yhdentymistä helpotetaan.

Komissio aikoo nostaa maantieliikennehankkeiden yhteisrahoitusosuutensa 40 prosenttiin. Kestävä liikkuvuus on olennainen osa tulevaisuuteen soveltuvan liikenneinfrastruktuurin rakentamista. Komissio edistää kussakin tieinfrastruktuurihankkeessa vihreiden multimodaalisten liikenneratkaisujen kehittämistä. Tavoitteena olisi oltava alueen kumppaneiden sekä alueen ja EU:n välisten yhteyksien luominen sisällyttämällä maantieliikenteeseen kestäviä ja älykkäitä tekijöitä (esimerkiksi sähköllä toimivat latausasemat ja multimodaaliset liityntäpisteet rautatie- ja vesiliikenneverkkoihin). Tämä painopiste edistää innovointia sekä kohdennettuja ja oikein mitoitettuja investointeja. Komissio aikoo myös edistää kestävän kaupunkiliikenteen suunnitelmien täytäntöönpanoa alueen kaupungeissa, jotka ovat yhteydessä verkkoon.

V. Investoinnit puhtaaseen energiaan

Energia-alan tukea lisätään. Erityistä huomiota kiinnitetään energiamarkkinoiden yhdentymiseen, hiilestä irtautumiseen ja puhtaaseen energiaan, oikeudenmukaiseen siirtymään, järjestelmän ja älykkäiden verkkojen lisääntyvään digitalisointiin, energiatehokkuuteen, kaukolämmön nykyaikaistaminen mukaan luettuna, ja energiavarmuuteen. Hiilestä irtautuminen on keskeinen osa talous- ja investointisuunnitelmaa Euroopan vihreän kehityksen ohjelman tavoitteiden mukaisesti. Yhteenliitettävyyden parantaminen ja energiaunionin laajentaminen Länsi-Balkanille on myös ratkaisevan tärkeää, jotta siirtyminen puhtaaseen energiaan onnistuu alueella.

Uusiutuvien energialähteiden käytön lisäämistä olisi tuettava alueen mahdollisuuksien ja ilmastonmuutokseen sopeutumista koskevien suunnitelmien mukaisesti. Tähän voi sisältyä ympäristön kannalta järkeviä investointeja vesi-, aurinko-, tuuli- ja maalämpölähteisiin. Puhtaan ja nykyaikaisen energiateknologian käyttöönottoon on liityttävä parempi investointiympäristö kilpailuun perustuviin hankintasääntöihin pohjautuvan kattavan sääntelykehyksen puitteissa. Näin lievennetään riskejä, jotka liittyvät Länsi-Balkanin talouksien lukkiutumiseen erittäin kestämättömälle ja yhä kalliimmalle uudelle hiilipohjaiselle sähköntuotannolle.

Siirtyminen hiilestä kestävään ja puhtaaseen energiaan on keskeistä hiilidioksidipäästöjen ja ilmansaasteiden vähentämisessä. Parhaillaan ollaan perustamassa EU:n sisäisen aloitteen mallin mukaisesti aloitetta ”**siirtymävaiheessa olevien kivihiilialueiden foorumi Länsi-Balkanilla ja Ukrainassa**”. Sillä tuetaan osallistavia siirtymästrategioita, joissa ketään ei jätetä jälkeen ja jotka tarjoavat samalla puhtaampia vaihtoehtoja hiilelle ja tukevat räätälöityjä hankkeita näillä hiilestä riippuvaisilla alueilla.

Kivihiilestä erittäin riippuvaisissa maissa on tärkeää irtautua hiilestä **lyhyellä ja keskipitkällä aikavälillä**, jotta voitaisiin siirtyä **nykyaikaiseen vähäpäästöiseen kaasuinfrastruktuuriin**. Se voi tarjota alueelle laajasti saatavilla olevan, varman ja kohtuuhintaisen energialähteen, joka **säilyttää alueen kansainvälisen kilpailukyvyn**, ja samalla **ilmanlaatu paranee huomattavasti ja päästöt vähenevät**.

Uuden kaasuinfrastruktuurin ytimessä on oltava uudet putkiyhteydet, mukaan lukien **Adrianmeren kaasuputken laajentaminen**. Ne voivat tarjota mahdollisuuden monipuolistaa Euroopan markkinoille suuntautuvia kaasulähteitä ja nopeuttaa alueen siirtymistä pois hiilestä energiantuotannossa. Kaikissa Länsi-Balkanin alueen uusissa putkiyhteyksissä on noudatettava täysimääräisesti EU:n sääntöjä energiayhteisön perustamissopimuksen mukaisesti ja osoitettava niiden pitkän aikavälin elinkelpoisuus. Nesteytetyn maakaasun (LNG) kasvava maailmanlaajuinen merkitys olisi myös otettava huomioon mahdollisuutena monipuolistaa kaasutoimituksia alueella Kreikassa ja Kroatiassa sijaitsevien nesteytetyn maakaasun vastaanottoasemien kautta.

Pidemmällä aikavälillä nämä investoinnit kaasuinfrastruktuuriin muodostavat perustan seuraavalle vaiheelle ympäristönsuojelussa, sillä niiden avulla voidaan ottaa käyttöön **hiiletöntä kaasua** – kun sitä on saatavilla kilpailukykyisellä tavalla – jolloin hiilidioksidipäästöjen ja ilman pilaantumisen vaikutuksia voidaan vähentää edelleen. Näiden investointien avulla alueen energiahuolto on tulevaisuudessa kestävä.

Energiatehokkuuden parantamiseen tähtääviä toimia helpotetaan. Komissio ehdottaa EU:n vihreän kehityksen ohjelman yhteydessä **”EU:n perusparannusaallon”** laajentamista Länsi-Balkanille. Uudistettu ja parannettu rakennuskanta auttaa viitoittamaan tietä vähähiiliselle ja puhtaalle energiajärjestelmälle, koska rakennusala on yksi Euroopan suurimmista energiankuluttajista. EU käyttää tähän tarkoitukseen muun muassa olemassa olevia välineitä,

kuten vihreän kasvun rahastoa ja alueellista energiatehokkuusohjelmaa, jotka ovat tähän mennessä mahdollistaneet yhteensä 700 miljoonan euron ympäristöystävälliset investoinnit.

Energiaverkkojen yhteenliittämisen priorisointia toteutetaan jo energiayhteisön puitteissa energiayhteisön etua koskevien hankkeiden ja molemminpuolista etua koskevien hankkeiden avulla. Länsi-Balkanin kumppaneiden on toteutettava markkinauudistuksia nopeuttaakseen yhdentymistä Keski- ja Itä-Euroopan kaasu- ja sähkömarkkinoihin. Keski- ja Kaakkois-Euroopan energiaverkkojen yhteenliittämisen (CESEC) puitteissa komissio seuraa edelleen tiiviisti Länsi-Balkanin kumppaneiden markkinauudistuksia nopeuttaakseen Keski- ja Kaakkois-Euroopan kaasu- ja sähkömarkkinoiden yhdentymistä.

Länsi-Balkanin innovointiohjelma edistää edelleen teknologian siirtoa[16] ja helpottaa pääsyä maailmanluokan tutkimusinfrastruktuuriin, tietokeskuksiin, osaamiskeskuksiin ja verkkoalustoihin sekä kehittyneisiin tietokonesimulaatioihin esimerkiksi Euroopan suurteholaskennan yhteisyrityksen (EuroHPC)[17] kautta. Sillä tuetaan siirtymistä puhtaaseen ja tehokkaaseen energiantuotantoon ja energian käyttöön muun muassa edistämällä avointa tiedettä ja huipputason tutkimusinfrastruktuuria, kuten kestävää teknologiaa käsittelevä Kaakkois-Euroopan kansainvälinen instituutti (SEEIIST).

Länsi-Balkanin kumppaneiden on tuettava näitä investointeja seuraavasti:

- ripeä edistyminen **energia-alan yhteenliitettävyyteen tähtäävissä uudistustoimenpiteissä** alueellisten energiamarkkinoiden luomiseksi ja EU:n energiamarkkinoihin yhdentymisen jatkaminen tiiviissä yhteistyössä energiayhteisön perustamissopimuksen sihteeristön kanssa
- **energiayhteisön perustamissopimuksen uudistuksen viimeistely** ja **EU:n puhtaan energian säädöspaketin** hyväksyminen energiayhteisössä
- energiayhteisön vuoden 2030 tavoitteiden asettamista koskevan prosessin vahvistaminen hyväksymällä vuoteen 2030 ulottuvat energia- ja ilmastotavoitteet EU:n hiilestä irtautumista koskevien tavoitteiden mukaisesti ottaen huomioon sopimuspuolten asiaankuuluvat sosioekonomiset erot.

VI. Länsi-Balkanin viherryttäminen – investoinnit ympäristöön ja ilmastoon

Euroopan vihreän kehityksen ohjelmaa tuetaan toimintapolitiikoilla, joiden tarkoituksena on kehittää nykyaikaisia, resurssitehokkaita ja kilpailukykyisiä talouksia, joissa kasvu irrotetaan kasvihuonekaasupäästöistä, resurssien käytöstä ja jätteiden syntymisestä ja joissa pyritään ilmastokestävyyteen.

Euroopan vihreän kehityksen ohjelma voi olla täysin tehokas vain, jos myös EU:n lähinaapurusto ryhtyy toimiin jo varhaisessa vaiheessa. Tämä koskee erityisesti Länsi-Balkanin kumppaneita, kun otetaan huomioon niiden EU:hun liittymistä koskevat näköalat. Tämän vuoksi komissio esittää yhdessä tämän tiedonannon kanssa **Länsi-Balkanin vihreän toimintaohjelman**, kuten eurooppalaisessa vihreän kehityksen ohjelmassa esitetään. Länsi-Balkanin alueen johtajien odotetaan hyväksyvän vihreän toimintaohjelman Sofiassa marraskuussa pidettävässä huippukokouksessa. Tämä **ohjelma** perustuu **EU:n vihreän kehityksen ohjelmaan sisältyviin viiteen laajaan alaan**: **hiilestä irtautuminen**, ilman, veden ja maaperän **puhdistaminen**, **kiertotalous**, **maatalous ja elintarviketuotanto** sekä

[16] Komission tiedonanto ”Euroopan digitaalista tulevaisuutta rakentamassa”, COM(2020) 67 final.
[17] Komission tiedonanto ”Euroopan digitaalista tulevaisuutta rakentamassa”, COM(2020) 67 final.

biologisen monimuotoisuuden suojelu. Talouskasvu ja uudet liiketoimintamahdollisuudet kytkeytyvät kestävämpiin kulutus- ja tuotantomalleihin, mukaan lukien kiertotalouden edistäminen, niukkojen resurssien säilyttäminen ja jätetuotteiden parempi uudelleenkäyttö. Nämä liittyvät kaikkiin talouden aloihin, mukaan lukien kaupunkeja ja maaseutualueita koskevat näkökohdat, ja niissä on onnistumisen ennakkoedellytyksenä ekosysteemin kestävyys. Jo olemassa olevat välineet, kuten Adrian- ja Joonianmeren aluetta koskeva EU:n strategia (EUSAIR) ja Tonavan aluetta koskeva EU:n strategia (EUSDR), joissa Länsi-Balkanin alueella on tärkeä rooli, voivat auttaa tämän prosessin käytännön toteuttamisessa, sillä koordinoidut ja yhteiset toimet ovat avainasemassa näillä aloilla.

Ilman pilaantuminen on tärkeä huolenaihe Länsi-Balkanilla. Hiilen ja puun laajamittainen käyttö energiantuotannossa ja saastuttavat kuorma-autot ja autot johtavat siihen, että alueen kaupunkien ilmanlaatu on talvella Euroopan huonoimpia. Alueella sijaitsevat 16 hiilivoimalaa tuottavat rikkidioksidia enemmän kuin EU:ssa sijaitsevat 250 samanlaista voimalaa. Tällä alueella hiilestä irtautuminen ja puhdistustyöt kulkevat käsi kädessä. Hiilestä luopuminen parantaisi kansalaisten elämänlaatua ja saisi aikaan merkittäviä terveyteen liittyviä vuotuisia säästöjä Länsi-Balkanin talousarviokustannuksissa.

Kestävä liikkuvuus on myös olennainen tekijä siirryttäessä puhtaaseen energiaan. EU:n pitäisi edistää **kestävän kaupunkiliikenteen suunnitelmien** toteutusta alueen kaupungeissa kehittämällä **ympäristöystävällisiä multimodaalisia liikenneratkaisuja**. Tieliikenneverkon osalta tavoitteena olisi oltava alueen kumppaneiden sekä alueen ja EU:n välisten yhteyksien luominen sisällyttämällä maantieliikenteeseen kestäviä ja älykkäitä tekijöitä (esimerkiksi sähköllä toimivat latausasemat) innovoinnin sekä kohdennettujen ja oikein mitoitettujen investointien edistämiseksi.

Kun otetaan huomioon alueen lähentyminen EU:hun, EU:n tavoitteissa, mukaan lukien **kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen** vähintään 55 prosentilla vuoteen 2030 mennessä, on asetettava puitteet alueen järjestelmälliselle nykyaikaistamiselle ja sen tulevalle kasvulle. Tämä tarkoittaa siirtymistä fossiilisista polttoaineista uusiutuvaan energiaan ja infrastruktuuri-investointeja, joilla tuetaan monialaista siirtymistä kohti ilmastoneutraalia taloutta ja vältetään hukkainvestoinnit. EU:n olisi hiilestä irtautumisen edistämiseksi myös edelleen autettava Länsi-Balkanin kumppaneita kehittämään ja panemaan täytäntöön **pitkän aikavälin ilmastostrategioita ja kansallisia energia- ja ilmastosuunnitelmia**, jotka ovat EU:n säännöstön vaatimusten mukaisia. Lisäksi olisi tehtävä **arviointi hiilestä irtautumisen sosioekonomisista vaikutuksista alueella**.

Talouden toimijat ovat avainasemassa vihreän siirtymän onnistumisen kannalta. Vihreään toimintaohjelmaan sisältyy yksityisen sektorin ulottuvuus, jolla pyritään edistämään vihreässä taloudessa ja **kiertotaloudessa** toimivia yksityisiä yrityksiä ja suuntaamaan kaikki talouden alat kohti kestävää kehitystä, oli kyse sitten energiasta, liikkuvuudesta tai maataloudesta. EU:n olisi tehtävä yhteistyötä alueen kanssa **kestävien tuotantomallien ja elintarvikejärjestelmien** edistämiseksi. Määrittämällä ja toteuttamalla kiertotaloutta koskevia toimintasuunnitelmia, jätteen syntymisen ehkäisemistä ja kierrätystä koskevia strategioita sekä muovisaasteen vähentämistä koskevaa alueellista yhteistyötä voidaan varmistaa alueen tasainen siirtyminen kohti vihreää taloutta ja edistyminen unionin säännöstön noudattamisessa.

Alueen olisi hyödynnettävä innovatiivisia vihreitä teknologioita ja digitaaliteknologioita, jotka luovat uusia liiketoimintamalleja, mahdollistavat teollisuuden tuottavuuden lisäämisen, tarjoavat työntekijöille uusia taitoja ja tukevat talouden irtautumista hiilestä. Tutkimus- ja innovointijärjestelmät tarvitsevat lisää julkista rahoitusta, jotta niillä olisi keskeinen rooli

näissä toimissa. Komissio edistää vihreän innovoinnin ja ympäristöystävällisen teknologian alalla toimivien yritysten rahoitusjärjestelyjä tämän tavoitteen edistämiseksi.

Alueen on myös siirryttävä kohti **kiertotaloutta**, jossa kierrätys ja uudelleenkäyttö ovat sääntö ja luonnonvarojen käyttöä vähennetään merkittävästi. Euroopan innovaatio- ja teknologiainstituutti on tältä osin tärkeässä asemassa, sillä se tehostaa yhteistyötä osaamis- ja innovaatioyhteisöjensä kanssa, erityisesti niiden, jotka käsittelevät energiaa, raaka-aineita, elintarvikehallintoa ja kaupunkiliikennettä. Tämä auttaisi kehittämään edelleen temaattisia innovaatioekosysteemejä alueella ja tukisi Länsi-Balkanin kumppaneiden osallistumista eurooppalaisiin strategisiin arvoketjuihin, mukaan lukien huomion kiinnittäminen **kestäviin tuotantomalleihin ja elintarvikejärjestelmiin**.

Elintarvikkeiden alkutuotannon ja jalostusalan sekä **metsä- ja kalatalouden** osuus alueen BKT:stä ja työvoimasta on edelleen suuri (jopa 40 prosenttia Albanian työntekijöistä), ja nämä alat tarjoavat hyviä mahdollisuuksia edistää kestävää talouskehitystä. Tämä tekisi yhteisöistä houkuttelevampia ja vähentäisi nuorten muuttoa kaupunkikeskuksiin ja EU:hun. Luonnonvarojen rikkaudesta huolimatta maatilojen koko on pieni, työn tuottavuus heikko ja sadot ovat alhaiset. Myös teknologia on puutteellista ja omavaraisviljely jatkuu. Elintarvikkeiden turvallisuus, eläinten hyvinvointi ja kestäviin elintarvikejärjestelmiin siirtyminen vaativat vielä suuria ponnistuksia, mikä on yhä tärkeämpää, kun otetaan huomioon, että näitä aloja on yhdenmukaistettava elintarvikkeiden turvallisuutta koskevan EU:n säännöstön ja EU:n Pellolta pöytään -strategian kanssa. Liittymistä valmistelevan tukivälineen maaseudun kehittämistä koskeva osa-alue (IPARD) edistää maaseudun taloutta, maatalouselintarvikealan rakenneuudistusta ja jätteiden määrän vähentämistä. Tämä edistää osaltaan kierto- ja biotaloutta ja tekee maaseutualueista elävämpiä asuinpaikkoja ja myös sietokykyisempiä ilmastonmuutoksen ja biologisen monimuotoisuuden köyhtymisen kannalta.

Huomiota olisi kiinnitettävä myös **biologisen monimuotoisuuden** suojeluun ja luonnonpääoman ennallistamiseen sekä tehokkaisiin jätteenkeräysjärjestelmiin ja ympäristön pilaantumisen ehkäisemiseen. Näin voidaan hyödyntää **alueen luonnonympäristön valtavaa matkailupotentiaalia**, joka palvelee paikallisia ja eurooppalaisia markkinoita, sekä kestävän matkailun kasvavaa kysyntää.

Jätehuollon alalla on kiinnitettävä huomiota jätteiden asianmukaiseen keräämiseen ja keskeisten jätevirtojen erottamiseen. Lisätoimia tarvitaan **veden** saastumisen vähentämiseen sekä vesiensuojelun ja tulvasuojelun tehostamiseen. Merten roskaantuminen on maailmanlaajuinen huolenaihe, joka vaikuttaa maailman kaikkiin valtameriin. Länsi-Balkanin alueen joet kuljettavat suhteettoman paljon roskaa meriin ja valtameriin.

VII. Digitaaliseen tulevaisuuteen sijoittaminen

Digitalisaatio tarjoaa mahdollisuuden alueen talouksille ja yhteiskunnille, ja digitaaliset ratkaisut edistävät kestävää, ilmastoneutraalia ja resurssitehokasta taloutta sekä parempaa hallintoa ja kansalaisille suunnattuja julkisia palveluja.[18] Digitaalisten palvelujen osuus Länsi-Balkanin viennistä kasvaa. Länsi-Balkan on vuodesta 2018 alkaen toteuttanut EU:n ja alueellisen yhteistyöneuvoston tuella **Länsi-Balkanin digitaalistrategiaa**. Länsi-Balkanin olisi arvioitava tähänastista täytäntöönpanoa, kartoitettava, missä vaiheissa toimia on nopeutettava, ja laajennettava alueen digitalisen muutoksen soveltamisalaa ja tavoitteita.

[18] Komission tiedonanto ”Euroopan digitaalista tulevaisuutta rakentamassa”, COM(2020) 67 final.

Tuki, jota myönnetään erityisesti **digitaalisten taitojen kehittämiseen, sähköiseen hallintoon, sähköisiin hankintoihin ja sähköisiin terveydenhuoltopalveluihin**, tekee viranomaisista avoimempia ja vastuullisempia, vähentää kustannuksia ja parantaa kansalaisille ja yrityksille tarjottavien palvelujen tarjontaa. Samalla otetaan huomioon sosiaalinen ulottuvuus.

Digitaalisia liiketoimintamahdollisuuksia voidaan hyödyntää täysimääräisesti **tukemalla digitaalisia startup- ja kasvuyrityksiä** sekä **digiosaamista**. EU tukee **digitaalisen koulutuksen toimintasuunnitelman** kaltaisilla toimilla **digiosaamisen kehittämistä ja käyttöä** Länsi-Balkanilla, jotta digitaalinen muutos olisi mahdollisimman kattava ja osallistava. **Osallistuminen EU:n laajuisiin aloitteisiin**, kuten SELFIE-välineeseen[19], HEInnovate-välineeseen[20], digitaalisen koulutuksen hackathon-tapahtumiin, EU:n koodausviikkoon ja yleiseurooppalaiseen tutkimus- ja koulutusyhteisön tietoverkkoon (GEANT-verkko), auttaisi liittämään alueen tiiviimmin maailman kärkiluokan digitaaliseen tutkimukseen ja innovointiin. Alueen kumppaneiden olisi myös kehitettävä ja pantava täytäntöön digitaalisen koulutuksen strategioitaan ja tuettava samalla opettajankoulutusta sekä verkko-opiskelua ja verkossa olevaa koulutussisältöä koskevia aloitteita.

Digitaalistrategian tavoite **verkkovierailujen kustannuksien alentamisesta** alueella perustuu yhteistyöhön asiaankuuluvien sidosryhmien kanssa, jotta myös EU:hun suuntautuvien ja sieltä lähtevien verkkovierailujen kustannuksia voitaisiin alentaa merkittävästi. Tämä toteutetaan avoimella, osallistavalla ja läpinäkyvällä tavalla. Etenemissuunnitelman laatimisesta vastaavat yhdessä hallitukset, sääntelyviranomaiset ja teleoperaattorit, ja alueellinen yhteistyöneuvosto ja EU voivat toimia välittäjinä. Verkkovierailuhintojen alentaminen edellyttää alueella toimivien operaattoreiden toimimista vakailla, ennakoitavilla ja kilpailukykyisillä markkinoilla riippumattomien kansallisten sääntelyviranomaisten valvonnassa.

Tapoja, joilla Länsi-Balkanin kumppanit voivat hyötyä **EU:n digitaalisista sisämarkkinoista**, tutkitaan edelleen digitaalisten tuotteiden ja palvelujen saatavuuden parantamiseksi, tasapuolisten toimintaedellytysten luomiseksi ja digitaalitalouden kasvupotentiaalin maksimoimiseksi.

On tärkeää, että monet eri alat hyötyvät digitaalisista innovaatioista avoimella ja läpinäkyvällä tavalla yksityisyyttä koskevia näkökohtia kunnioittaen. Tukea olisi annettava **kyberturvallisuusvalmiuksien** luomiseen alueella, ja niitä olisi kehitettävä vuonna 2021 tehtävän tarvearvioinnin perusteella.

Arvioiden mukaan seuraavien viiden vuoden aikana (vuoteen 2025 mennessä) tarvitaan 3,7 miljardin euron pääomainvestoinnit (suunnittelu ja rakentaminen)[21], jotta voidaan varmistaa digitaalisen liitettävyyden tarvittavat tasot. Yksityisellä sektorilla on tärkeä rooli Länsi-Balkanin digitaalisessa muutoksessa, 5G mukaan luettuna, ja EU:n takaukset voivat toimia tärkeänä mahdollistajana. EU:n tukea **digitaaliseen infrastruktuuriin tehtäville investoinneille** olisi lisättävä merkittävästi myös **ultranopean ja turvallisen laajakaistan käyttöönottamista varten, jotta yleinen saatavuus varmistetaan**.

[19] SELFIE (Self-reflection on Effective Learning by Fostering the use of Innovative Educational technologies) on maksuton, helppokäyttöinen ja räätälöity väline, jonka avulla koulut voivat arvioida, miten ne ovat edistyneet oppimisen suhteen digitaalisella aikakaudella.

[20] HEInnovate on itsearviointiväline korkeakouluille, jotka haluavat kartoittaa innovointipotentiaaliaan.

[21] EU:n sähköisen hallinnon toimintaohjelma 2016–2020 – Hallinnon digitalisaatiokehityksen vauhdittaminen, COM(2016) 179 final.

Länsi-Balkanin kumppaneiden olisi keskityttävä seuraaviin **uudistustavoitteisiin**:

- Nopeutetaan yhdenmukaistamista **EU:n säännöstön kanssa** ja EU:n säännöstön täytäntöönpanoa **investointiystävällisen ympäristön** luomiseksi (mukaan lukien tietosuoja) ja saatetaan alueellisen verkkovierailusopimuksen täytäntöönpano päätökseen.
- **Priorisoidaan digitalisaatiota ja otetaan se huomioon** kansallisessa politiikassa keskittyen yrityksiin, koulutukseen, terveyteen, energiaan, tutkimukseen ja innovointiin sekä älykkääseen kasvuun. Vauhditetaan innovatiivista digitaalista muutosta kannustamalla seuraavanlaisten foorumeiden ja politiikkojen käyttöönottoa: sähköinen hallinto (eGov), sähköiset terveyspalvelut (eHealth), sähköinen kaupankäynti, kulttuurin ja kulttuuriperinnön digitaalinen saatavuus, digitaaliset taidot koulutuksessa, tutkimustulosten ja -tutkimusaineistojen avoin saatavuus, investoinnit laajakaistaan. Sisällytetään kaikki taloudet Euroopan suurteholaskennan yhteisyritykseen (EuroHPC-yhteisyritys).
- Edistetään **alueellisten digitaali-innovointikeskittymien** kehittämistä ja niiden kytkemistä tiede- ja teknologiapuistoihin sekä Euroopan innovaatio- ja teknologiainstituutin (EIT) osaamis- ja innovaatioyhteisöjä keskitettyinä asiointipisteinä, jotka tukevat yrityksiä niiden kilpailukyvyn parantamisessa digitaaliteknologiaa käyttäen, erityisesti tekoälyn käyttöönotossa elinkeinoelämässä (etenkin pk-yrityksien keskuudessa) EU:n toimien ja suuntaviivojen mukaisesti. Edistetään myös digitaalisten taitojen kehittämistä ja virtuaalista oppimista alueella.
- Tehostetaan **kyberturvallisuuden** valmiuksia ja kyberrikollisuuden torjuntaa erityisesti panemalla täytäntöön 5G-kyberturvallisuuteen liittyviä riskejä koskeva unionin välineistö.
- Varmistetaan teknologian, myös **tekoälyn**, eettinen käyttö valvontatarkoituksiin EU:n perusoikeuskirjan mukaisesti ja siten, että otetaan huomioon lainsäädännön aktiivinen mukauttaminen vastaamaan tämän alan tulevaa unionin lainsäädäntöä.
- Pannaan täytäntöön Belgradissa vuonna 2019 hyväksytty **sähköistä hallintoa koskeva julistus**, jotta nopeutetaan työtä julkishallinnon uudistamista tukevan EU:n sähköisen hallinnon toimintaohjelman[22] mukaisesti.

VIII. Yksityisen sektorin tukeminen

Länsi-Balkanin alueen taloudet ovat 1990-luvulta lähtien saaneet aikaan merkittävää kasvua, ja samalla köyhyyttä on saatu vähennettyä. Elintaso on kohentunut koko alueella, ja julkisten palvelujen saatavuus on parantunut. Länsi-Balkanin kumppanien on kuitenkin vielä ponnisteltava merkittävästi täyttääkseen EU:n jäsenyyden keskeiset taloudelliset vaatimukset: varmistaakseen toimivan markkinatalouden ja osoittaakseen valmiuden selviytyä kilpailupaineista ja sopeutua Euroopan unionin markkinavoimien vaikutukseen. Tämä edellyttää talouden ohjausjärjestelmien uudistamista ja talouden rakenneuudistusten toteuttamista. Talouden uudistusohjelma (ERP) on edelleen keskeinen väline, jonka avulla EU ja Länsi-Balkanin kumppanit määrittävät yhdessä uudistusten painopisteet. Komissio

[22] EU:n sähköisen hallinnon toimintaohjelma 2016–2020 – Hallinnon digitalisaatiokehityksen vauhdittaminen, COM(2016) 179 final.

tarjoaa tähän merkittävää tukea. Tässä suunnitelmassa keskitytään yksityisen sektorin vahvistamiseen ja inhimilliseen pääomaan investoimiseen.

Vankan yksityisen sektorin kehittäminen on olennaisen tärkeää sosioekonomiselle kehitykselle ja alueelliselle yhdentymiselle sekä alueen kilpailukyvyn ja työpaikkojen luomisen parantamiselle. Pienten ja keskisuurten yritysten (pk-yritysten) rooli on erityisen tärkeä, kun otetaan huomioon, että niiden osuus kaikista Länsi-Balkanin yrityksistä on 99 prosenttia, ne tuottavat noin 65 prosenttia koko yrityssektorin tarjoamasta lisäarvosta ja niiden osuus yrityssektorin kokonaistyöllisyydestä on 73 prosenttia.[23] Tässä yhteydessä olisi kiinnitettävä erityistä huomiota startup-yritysten ja pk-yritysten tukemiseen kumppaneiden määrittelemillä **strategisilla aloilla**, kuten matkailu ja digitaalitalous, joilla niillä on suhteellista etua tai erityisiä mahdollisuuksia historiallisten ja luonnonolojensa ansiosta. Tämä tasoittaa tietä talouskasvulle innovoinnin ja kilpailukyvyn parantamisen kautta.

Yksityisen sektorin potentiaalin hyödyntämiseksi EU:n olisi lisättävä yritysten rahoitusta myöntämällä huomattavia takauksia Länsi-Balkanin takausjärjestelmästä ja kaksinkertaistamalla avustukset, joita myönnetään Länsi-Balkanin yrityskehitys- ja innovointivälineestä. Tämä on EU-johtoinen foorumi, joka on osa Länsi-Balkanin investointikehystä. EU parantaa mikroyritysten sekä pienten ja keskisuurten yritysten rahoituksen ja riskipääoman saantia myös covid-19:n aiheuttamien vaikeuksien voittamiseksi.

Avustusten ja takuiden yhdistelmän pitäisi vahvistaa avoimia, innovatiivisia ja yritysystävällisiä ekosysteemejä alueella ”triple helix” -lähestymistavan pohjalta. Tämä helpottaa innovatiivisten yrittäjäideoiden tunnistamista, kehittämistä ja edistämistä ja tarjoaa tukea pk-yrityksille, jotta voidaan parantaa niiden kykyä sopeutua muuttuviin sosioekonomisiin ja poliittisiin olosuhteisiin erilaisten haasteiden edessä:

- **Yritysten laatuvaatimusten** ja vientiin suunnattujen investointien saatavuuden parantaminen, jotta alueen yksityinen sektori voisi hyötyä markkinoiden laajemmasta yhdentymisestä ja kaupasta alueen sisällä ja EU:n kanssa.
- Riittävän monipuolisen **rahoituksen ja koulutuksen** tarjoaminen **yrityksille** (mikroyritykset, pienet ja keskisuuret yritykset, yhteiskunnalliset yritykset) niiden perustamiseksi ja kasvun edistämiseksi.
- **Pk-yritysten kilpailukyvyn vahvistaminen** investoinneilla, joilla tuetaan startup-yrityksiä ja innovatiivisten yritysten toiminnan laajentamista, sekä ohjelmilla, joilla tuetaan taloudellista ja digitaalista lukutaitoa sekä yritysten, yrityshautomoiden ja rahoitusteknologian digitalisointia.
- Talouksien kasvun tukeminen alueen vahvuuksiin ja mahdollisuuksiin perustuvien **älykkään erikoistumisen strategioiden** avulla sekä tutkimuksen, innovoinnin ja teknologian siirron vahvistaminen.
- Investointien mahdollistaminen kestävään maataloustuotantoon ja tutkimukseen, jotta voidaan tukea maaseudun tasapainoista kehitystä ja vahvistaa **maatalouselintarvikealan** kilpailukykyä ja elinkelpoisuutta.
- **Vihreän kasvun ja kiertotalouden** edistäminen lisäämällä investointeja vihreään teknologiaan ja alentamalla sen käyttöönotosta aiheutuvia kustannuksia alueella. EU käyttää tähän tarkoitukseen muun muassa olemassa olevia foorumeita, kuten vihreän kasvun rahastoa ja alueellista energiatehokkuusohjelmaa.

[23] Lähde: OECD SME policy Index: Western Balkans and Turkey 2019.

Alueen kumppaneiden olisi myös edelleen voitava osallistua EU:n ohjelmiin, kuten Euroopan horisontti -ohjelmaan, COSME-ohjelmaan ja Euroopan innovaationeuvostoon (EIC), innovoinnin ja talouskehityksen tukemiseksi vuosina 2021–2027.

IX. Investoiminen inhimilliseen pääomaan

Oikeudenmukaisuus ja osallistavuus ovat tärkeitä varmistettaessa, että elpymisen ja kasvun hyödyt jaetaan kaikkien kesken ja ettei ketään jätetä jälkeen. Hyvin toimivat työmarkkinat sekä hyvin koulutettu ja tuottava työvoima ovat ratkaisevan tärkeitä talouden häiriönsietokyvyn kannalta. Komissio vahvistaa vuoropuhelua Länsi-Balkanin kumppanien kanssa edistääkseen Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin[24] täytäntöönpanoa alueella. **EU pyrkii tukemaan inhimillisen pääoman kehittämistä lisäämällä IPA-rahoitusta** erityisesti, kun kyse on talouden uudistusohjelman prosessissa määritellyistä uudistusten painopisteistä sekä koulutuksen, osaamisen, työllisyyden, sosiaalisen suojelun ja sosiaalisen osallisuuden aloilla annetuista yhteisistä toimintaohjeista. Huomiota kiinnitetään myös nuoriin, terveyteen, kulttuuriin ja urheiluun.

EU tukee kansalaisyhteiskunnan ja yksityisen sektorin laajempaa osallistumista kannustamalla innovatiivisia ratkaisuja ja edistämällä yhteiskunnallista yrittäjyyttä sosiaalisiin haasteisiin vastaamiseksi. Rahoitusvälineitä käytetään houkuttelemaan yksityisiä varoja, jotka kohdistuvat sosiaalisiin tarpeisiin (vaikutusrahoitus), tiiviissä yhteistyössä kansainvälisten rahoituslaitosten kanssa.

Koulutuksen alalla EU tukee edelleen näyttöön perustuvien politiikkojen ja uudistusten kehittämistä, jotta voidaan vastata koulutusjärjestelmän tärkeimpiin haasteisiin ja käsitellä tärkeimpiä painopisteitä hallinnon, rahoituksen, laadun, tasa-arvon ja merkityksellisyyden aloilla. Painopisteenä on keskittyä mukauttamaan koulutusjärjestelmiä digitaliseen muutokseen ja osaamistalouteen. Erityistä huomiota kiinnitetään uudistuksiin, joilla edistetään asiaankuuluvien tietojen, taitojen ja osaamisen asianmukaista tarjontaa, jotta voidaan puuttua työvoiman tarjonnan ja kysynnän epätasapainoon, muun muassa kehittämällä työssäoppimista ammatillisessa koulutuksessa.

Tukea jatketaan Erasmus+ -ohjelman kautta, ja akateemisen liikkuvuuden ja valmiuksien kehittämisen mahdollisuuksia parannetaan, mukaan ammatillisen koulutuksen ala. EU on päivittänyt Euroopan osaamisohjelmaa, digitaalisen koulutuksen toimintasuunnitelmaa ja eurooppalaista koulutusaluetta siten, että se kohdistaa toimensa Länsi-Balkanin alueeseen kansainvälisen ulottuvuutensa painopisteenä. EU tiivistää yhteistyötä Länsi-Balkanin kumppanien kanssa vuonna 2018 käyttöönotetun kulttuuriperintöä koskevan toimintakehyksen täytäntöönpanossa ja edistää osallistumista Luova Eurooppa -ohjelmaan. Alueen kumppaneiden tulisi edelleen osallistua muihin EU:n ohjelmiin, kuten Erasmus+ -ohjelmaan ja Euroopan solidaarisuusjoukkoihin, jotta vapaaehtoistyötä, koulutusta ja nuorisoa koskevaa keskinäistä vaihtoa ja yhteistyötä voidaan tehostaa.

[24] Tiedonannossaan *Vahva sosiaalinen Eurooppa oikeudenmukaisten siirtymien toteuttamiseksi* Euroopan komissio vahvisti aikovansa lujittaa Länsi-Balkanin kumppanien kanssa käytävää vuoropuhelua Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin täytäntöönpanon edistämiseksi alueella.

Etenkin nuorten ja naisten, heikommassa asemassa olevien ryhmien ja vähemmistöjen, erityisesti romanien, työmarkkinoille osallistumisen[25] parantaminen on ensisijainen tavoite, joka voi merkittävästi edistää talouskasvua. **Nuorten** tarpeisiin vastaaminen on erityisen tärkeää, etenkin, kun otetaan huomioon työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten suuri määrä. **EU:n nuorisotakuun esimerkkiin perustuvat toimet** ovat kriisiaikoina yhä tarpeellisempia, jotta nuorille voidaan tarjota työ-, jatkokoulutus-, oppisopimus- tai harjoittelupaikka, jolloin myös nuorille tarjotaan ratkaisuja ja tulevaisuudennäkymiä ja autetaan torjumaan aivovuotoa. Huomiota kiinnitetään myös työmarkkinaosapuolten valmiuksien kehittämiseen sekä työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun ja työehtosopimusneuvottelujen kehittämiseen.

Nämä investoinnit on myös tehtävä osallistavalla tavalla, jotta voidaan ottaa huomioon henkilöt, joiden köyhyysaste on korkea ja joilla on heikot työllistymismahdollisuudet, kuten vammaiset henkilöt. Näissä investoinneissa kunnioitetaan vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan YK:n yleissopimuksen vaatimuksia.

Sosiaalisen suojelun ja osallisuuden järjestelmien uudistukset, mukaan lukien sosiaalihuoltopalvelut, ovat etusijalla, kun otetaan huomioon kumppaneiden erot EU:hun inhimillisen kehityksen alalla. Aktiivista osallisuutta edistävien strategioiden kehittämistä tuetaan.

Terveydenhuoltojärjestelmien uudistamista, sairausvakuutuksen vahvistamista ja julkisten terveydenhuoltojärjestelmien sietokykyä tuetaan myös covid-19-pandemian torjunnasta saatujen kokemusten perusteella. Kustannuksia on vähennettävä ja on varmistettava, että kaikilla kansalaisilla on mahdollisuus saada parempaa hoitoa. Alueellista yhteistyötä on vahvistettava, jotta voidaan puuttua terveysturvallisuuteen kohdistuviin rajat ylittäviin uhkiin. Sen vuoksi varmistetaan jatkuva tuki Länsi-Balkanin julkisten terveydenhuoltojärjestelmien valmiuden ja sietokyvyn vahvistamiseksi.

Luovien alojen ja kulttuurialan taloudellisia mahdollisuuksia **ja niiden osuutta alueen kestävän matkailun potentiaaliin** voidaan hyödyntää. EU tiivistää yhteistyötä Länsi-Balkanin kumppanien kanssa sen vuonna 2018 käyttöön ottaman **kulttuuriperintöä koskevan toimintakehyksen** täytäntöönpanossa. Alueen kumppaneiden olisi itse tehostettava kulttuuriperinnön säilyttämistä ja edistämistä koskevaa yhteistyötä kestävän matkailun strategioiden puitteissa. EU edistää tämän alan tukemiseksi myös alueen kulttuurialan ja luovien toimialojen integroimista eurooppalaisiin ammatillisiin verkostoihin ja arvoketjuihin.

Länsi-Balkanin innovaatio-ohjelman täytäntöönpano vahvistaa osaltaan alueen inhimillistä pääomapohjaa.

X. Alueellinen taloudellinen yhdentyminen ja yhdentyminen EU:n kanssa

Talous- ja investointisuunnitelman tavoitteita helpotetaan huomattavasti lisäämällä alueellista yhteistyötä Länsi-Balkanilla, muun muassa tehostamalla toimia alueellisen taloudellisen yhdentymisen tiivistämiseksi.

Länsi-Balkanin olisi kehitettävä **yhteiset alueelliset markkinat**, jotka toimivat ponnahduslautana **alueen tiiviimmälle integroinnille EU:n sisämarkkinoihin** jo ennen

[25] Länsi-Balkanin pääministerit hyväksyivät heinäkuussa 2019 julkilausuman romanien integroimisesta EU:n laajentumisprosessiin ja sitoutuivat parantamaan konkreettisesti romanien tilannetta, myös työllisyyden suhteen. EU pyrkii edelleen tukemaan tavoitteita muun muassa panemalla täytäntöön romanien tasa-arvoa, osallisuutta ja osallistumista koskevan EU:n strategiakehyksen.

liittymistä unioniin. Tämä on ratkaisevan tärkeää, jotta alue voi **hyödyntää etuoikeutettua suhdettaan EU:hun**. Maailmanpankin tutkimuksen mukaan[26] **Länsi-Balkanin markkinoiden tiiviimpi yhdentyminen voisi lisätä alueen BKT:n kasvua 6,7 prosentilla.**

- **Yhteiset alueelliset markkinat...**

Kuten *Länsi-Balkanin tukemisesta covid-19:n torjunnassa ja pandemian jälkeisessä elpymisessä annetussa tiedonannossa*[27] korostetaan, covid-19-pandemia on tuonut esiin **EU:n ja Länsi-Balkanin kumppanien markkinoiden pitkälle edenneen yhdentymisen ja talouksien keskinäisen riippuvuuden** sekä Länsi-Balkanin kumppanien talouksien keskinäisen riippuvuuden. Esteettömän tavaravirran varmistaminen on ollut keskeinen painopiste koko kriisin ajan. Länsi-Balkanin kumppanit ovat luoneet tätä varten nopeasti ja tehokkaasti vihreitä kaistoja kriittisille rajanylityspaikoille. Osallistavat alueelliset järjestöt – alueellinen yhteistyöneuvosto, liikenneyhteisö ja Keski-Euroopan vapaakauppa-alue (CEFTA) – ovat olleet keskeisessä asemassa näiden toimien toteuttamisessa. Ne koordinoivat toimintaansa tehokkaasti kaikkien Länsi-Balkanin kumppaneiden kanssa, keskenään ja EU:n kanssa. Tällainen alueellinen yhteistyö on osoittautunut välttämättömäksi vaikeina aikoina.

Zagrebin huippukokouksessa (6.5.2020) annetussa julistuksessa[28], jonka EU hyväksyi ja jota kuusi Länsi-Balkanin kumppania kannattivat, todettiin seuraavaa: ”*EU tukee edelleen tällaista osallistavaa alueellista yhteistyötä ja kehottaa Länsi-Balkanin johtajia hyödyntämään täysimääräisesti alueellisen yhteistyön mahdollisuuksia helpottaakseen talouden elpymistä kriisin jälkeen. Tämä edellyttää, että koko alue sitoutuu jatkossakin alueellisen taloudellisen yhdentymisen syventämiseen EU:n sääntöjen ja normien pohjalta ja siten alueen ja sen yritysten lähentämisen EU:n sisämarkkinoihin. Tämän ulottuvuuden kehittäminen, myös alueellisen talousalueen muodossa, voi auttaa tekemään alueesta houkuttelevamman investoinneille.*”

Tämän sitoumuksen toteuttamiseksi Länsi-Balkanin on **sitouduttava tavoitteeseen luoda yhteiset alueelliset markkinat**, jotka perustuvat EU:n sääntöihin. Tällainen lähestymistapa takaa yhdentymisen sekä alueen sisällä että EU:n kanssa, ja se on tärkeä välitavoite, kun valmistaudutaan liittymiseen EU:hun. Yhteisten alueellisten markkinoiden olisi perustuttava **alueellisen talousalueen, joka on ollut menestyksekäs aloite, saavutuksiin**: alueellisesta investointiuudistusohjelmasta on sovittu, korkea-asteen koulutuksen liikkuvuutta on edistetty tutkintojen tunnustamisen ansiosta ja verkkovierailumaksuja on alennettu alueella. Alueellinen talousalue on myös johtanut tavarakaupan helpottamista ja palvelukaupan vapauttamista koskevien kunnianhimoisten sopimusten tekemiseen. Se auttaa osaltaan lisäämään alueen vetovoimaa niiden kansainvälisten investoijien keskuudessa, jotka pyrkivät kaventamaan etäisyyttä EU:n markkinoihin ja monipuolistamaan toimittajiaan.

Alakohtaisten sopimusten täytäntöönpano näissä alueellisissa puitteissa otetaan huomioon arvioitaessa, miten valmistautuneita Länsi-Balkanin kumppanit ovat **osallistuessaan EU:n sisämarkkinoihin tietyllä alalla**: onnistunut alueellinen taloudellinen yhdentyminen auttaa viitoittamaan tietä syvemmälle taloudelliselle yhdentymiselle EU:n sisämarkkinoihin.

EU **kehottaa Länsi-Balkanin hallituksia laatimaan kunnianhimoisen ja osallistavan etenemissuunnitelman näiden yhteisten alueellisten markkinoiden luomiseksi**.

[26] Maailmanpankki, Regular economic report on the Western Balkan (Länsi-Balkania koskeva säännöllinen talousraportti), syksy 2019.
[27] COM(2020) 315 final.
[28] https://www.consilium.europa.eu/media/43779/zagreb-declaration-fi-06052020.pdf

Etenemissuunnitelmassa olisi keskityttävä yksilöimään neljään vapauteen (tavarat, palvelut, pääoma ja ihmiset) liittyvät keskeiset suoritteet ja määrittämään tulevaisuuden vaatimukset huomioon ottavat yhteisen edun mukaiset taloudenalat, joilla alue voi tarjota houkuttelevaa lisäarvoa maailmanmarkkinoilla. EU:n olisi kannustettava aluetta kehittämään asianmukaisesti toimiva osallistava kehys, joka mahdollistaa tällaisen syvemmän alueellisen taloudellisen yhdentymisen.

Yhteisten alueellisten markkinoiden luominen

Länsi-Balkanin kumppanien olisi syvennettyä alueellista talousaluetta valmistellessaan keskityttävä keskeisiin suoritteisiin, joilla saadaan aikaan konkreettisia tuloksia alueen yrityksille ja kansalaisille, kuten seuraavat:

- **Talouksien yhdistäminen**

Vihreitä kaistoja koskeva aloite – sen varmistaminen, että keskeisillä rajanylityspaikoilla on ympärivuorokautisesti täydet operatiiviset valmiudet

Rajanylityspaikkojen odotusaikojen seurantavälineen (Galileo) perustaminen kaikille ”vihreiden kaistojen” verkossa sijaitseville rajanylityspaikoille

Kahdenvälisten rajanylityspaikkoja koskevien sopimusten allekirjoittaminen ja täytäntöönpano maantie- ja rautatieliikenteessä

- **Tavaroiden vapaa liikkuvuus**

Hedelmiä ja vihanneksia sekä muita maataloustuotteita koskevien todistusten vastavuoroinen tunnustaminen

Teollisuustuotteiden vapaa liikkuvuus EU:n keskeisten vaatimusten noudattamisen perusteella

Alueella hyväksytyt valtuutetut talouden toimijat

- **Palvelujen vapaa liikkuvuus**

Ammattipätevyyden vastavuoroinen tunnustaminen

Toimilupien vastavuoroinen tunnustaminen pilottitoimialalla (matkailu)

Kaupan vapauttamista koskeva paketti (markkinoille pääsyä ja kansallista kohtelua koskevien sitoumusten laajentaminen, mukaan lukien toimilupien vastavuoroinen tunnustaminen useammilla aloilla, kuten rakennus-, postipalvelujen tai liikenteen ala)

- **Pääoman vapaa liikkuvuus**

Alueellisista rajat ylittävistä maksuista aiheutuvien kustannusten alentaminen

Valmistautuminen liittymään yhtenäiseen euromaksualueeseen (SEPA)

- **Alueellinen investointialue**

Investointilaitosten väliset yhteisymmärryspöytäkirjat investointien säilyttämisestä / keskeisten alueellisten arvoketjujen edistämisestä

Suorien ulkomaisten sijoitusten seurantamekanismia koskevien alueellisten standardien hyväksyminen kansallisella tasolla

Vähintään sadan sijoittajan houkutteleminen lupaaviin alueellisiin arvoketjuihin.

- **Alueellinen innovaatioalue**

Luodaan alueellinen maahanmuuttajayhteisöihin liittyvän tietämyksen siirtoa koskeva aloite alueen maahanmuuttajayhteisöjen potentiaalin hyödyntämiseksi ja osaamiskierron edistämiseksi

- Länsi-Balkanin kumppaneiden osallistuminen eurooppalaisen tutkimusalueen **digitaalimarkkinoihin**

Luodaan alueelliset sähköisen kaupankäynnin ja digitaalisen sisällön markkinat hyväksymällä keskeiset yhdenmukaistetut säännöt ja sisämarkkinaperiaate sekä helpottamalla pakettien tulliselvitystä ja poistamalla maarajoitukset

Alueellisesti koordinoitu lähestymistapa henkilötietojen suojaan, yksityisyyteen, kyberturvallisuuteen ja muihin oikeuksiin EU:n säännöstön mukaisesti.

Alueellinen sopimus luottamuspalvelujen tunnustamisesta, sähköinen allekirjoitus mukaan luettuna

Eurooppalaisten 5G-pioneeritaajuusalueiden alueellisesti koordinoitu yhdenmukaistamisprosessi, koordinoitu lähestymistapa 5G-radiotaajuusalueiden myöntämisprosessissa ja alueellisessa 5G-pilotoinnissa, mukaan lukien suojatoimet esiin nousevia riskejä vastaan EU:n turvallisuusvälineistön pohjalta

- **Henkilöiden liikkuvuus**

Opiskelijoiden liikkuvuus

Henkilötodistuksiin perustuva henkilöiden liikkuvuus

Tutkijoiden ja professorien liikkuvuus

- **Euroopan arvoketjut**

Matkailu: kehitetään aluetta varten toimenpidepaketti ja edistetään sitä yhdessä (yhteisten standardien, lupien vastavuoroisen tunnustamisen jne. pohjalta).

Autoteollisuus: arvoketjujen parantaminen siten, että ne ovat valmiita hyödyntämään uusia suuntauksia (sähköautot, itseohjautuvat autot jne.) alueellisten resurssien ja raaka-aineiden pohjalta

Vihreän ja kiertotalouden ohjelma: uusien alueellisten arvoketjujen rakentaminen käyttämättömän potentiaalin hyödyntämiseksi (raaka-aineiden kiertokäyttö, elektroniikkajätteen keruu ja käsittely, uusiutuvan energian arvoketjut jne.)

- **....ponnahduslautana alueen tiiviimmälle yhdentymiselle EU:hun**

EU on kaikkien **Länsi-Balkanin** kumppaneiden tärkein kauppakumppani, ja sen **osuus alueen kaikesta kaupasta oli yli 69,4 prosenttia** vuonna 2019. Suorien ulkomaisten sijoitusten osalta **EU:n yritykset ovat selvästi alueen suurimpia sijoittajia, ja niiden osuus alueen suorien ulkomaisten sijoitusten kokonaismäärästä oli noin 65,5 prosenttia** vuonna 2018.

Jos valtionhallinto toteuttaa EU:n kanssa sovittuja uudistustavoitteita, tämän pitäisi tarkistettujen laajentumisen menettelytapojen mukaisesti[29] johtaa maan tiiviimpään yhdentymiseen Euroopan unioniin ja EU:n eri toimintalinjojen, EU:n markkinoiden ja ohjelmien nopeutettuun ja vaiheittain toteutettavaan käyttöönottoon osana liittymisprosessia.

EU:n olisi siksi tarkasteltava mahdollisia tapoja edistää Länsi-Balkanin yhdentymistä EU:hun liittymistä edeltävällä ajanjaksolla. Tämä on tärkeä poliittinen signaali alueelle siitä, että sen tulevaisuus on EU:ssa, ja antaa merkittävän sysäyksen talouden kasvulle ja investoinneille. Koska EU:n ja alueen välinen kauppa voi lisääntyä merkittävästi, **erityistä huomiota kiinnitetään tullien ulkopuolisten esteiden analysointiin ja poistamiseen** sekä kaupan teknisten esteiden poistamiseen ja samalla varmistetaan tasapuoliset toimintaedellytykset.

EU:n normien ja standardien noudattaminen on olennaisen tärkeää Euroopan unioniin suuntautuvan viennin kannalta. Lisäksi Länsi-Balkanin kumppaneiden olisi hyödynnettävä – tai saatettava politiikkansa vastaamaan – EU:n viimeaikaista politiikkaa, jolla pyritään suojelemaan EU:n turvallisuutta ja yleistä järjestystä, kuten suorien ulkomaisten sijoitusten seurantamekanismi.

Länsi-Balkanin tiiviimpi yhdentyminen EU:hun

Komissio työskentelee Länsi-Balkanin kumppaneiden kanssa nopeuttaakseen EU:n yhdentymisprosessia seuraavilla tavoilla:

– Tukemalla EU:n standardien käyttöönottoa ja Länsi-Balkanin kumppaneiden laatuinfrastruktuurin parantamista[30], jotta kumppanit voivat panna täytäntöön **teollisuus- ja kulutushyödykkeitä** koskevan EU:n säännöstön, mikä **helpottaisi yhdentymistä EU:n sisämarkkinoihin**. Tarjoamalla mahdollisuuksien mukaan EU:n tietotekniikkaratkaisuja sen varmistamiseksi, että alueen **markkinavalvontaviranomaiset** voivat kommunikoida keskenään ja EU:n vastaavien viranomaisten kanssa.

– Helpottamalla EU:n ja Länsi-Balkanin kumppaneiden välistä kauppaa **tulliyhteistyön** avulla, jotta tulliasiakirjat, kuten alkuperäselvitykset, voidaan mahdollisuuksien mukaan myöntää ja toimittaa sähköisesti; varmistamalla koko alueen rajajärjestelyihin kohdennettavien EU:n investointien suunnittelu- ja toteutusvaiheiden koordinointi.

– Helpottamalla **sähköistä kaupankäyntiä**, mukaan lukien tavaroiden ja palvelujen hankinta verkossa, halvemmat rajat ylittävät pakettitoimitukset, kuluttajien oikeuksien suojeleminen verkossa ja EU:sta ja Länsi-Balkanilta peräisin olevan verkkosisällön rajat ylittävän saatavuuden edistäminen. Helpottamalla **tietosuojaa, kyberturvallisuutta ja luottamuspalveluja koskevien EU:n yhteisten normien** käyttöönottoa.

– Tukemalla **keskeisten digitaalisten suorituskykyindikaattoreiden** saatavuutta Länsi-Balkanilla Euroopan digitaalitalouden ja -yhteiskunnan indeksin (DESI), paikallisten ja alueellisten digitaalisten indikaattoreiden kehyksen (LORDI) ja sähköisen hallinnon tietosivujen mukaisesti.

– Tukemalla **valtuutettuja talouden toimijoita koskevien kansallisten ohjelmien** täytäntöönpanoa ja lisäämällä kaupan alan toimijoiden jäsenmäärää, jatkamalla CEFTAn tukemista alueellisen vastavuoroisen tunnustamisen toteutuksessa. Pyrkimällä tarvittaessa tällaisten kansallisten ohjelmien vastavuoroiseen tunnustamiseen; hyväksymällä

[29] Komission tiedonanto ”*Liittymisprosessin tehostaminen – Uskottavat jäsenyysnäkymät Länsi-Balkanin maille*”, COM(2020) 57.

[30] Akkreditointi, vaatimustenmukaisuuden arviointi, markkinavalvonta, lakisääteinen mittaustoiminta, standardointi.

etuuskohteluun oikeuttavien alkuperäsääntöjen yhtenäisen kokonaisuuden (PEM+) ja tukemalla koko alueen osallistumista yhteistä passitusta koskevaan yleissopimukseen.

– **Helpottamalla maataloustuotteiden** (myös jalostettujen maataloustuotteiden) kauppaa EU:n terveys- ja kasvinsuojeluvaatimusten mukaisesti EU:n virallisen valvonnan yhdennetyn tiedonhallintajärjestelmän kautta. Tukemalla integroitumista asiaankuuluviin EU:n järjestelmiin (Traces-järjestelmä, RASFF, Europhyt, AAC) ja tekemällä yhteistyötä eläintautien ja mikrobilääkeresistenssin torjumiseksi.

– Helpottamalla **kestävien teollisuuden arvoketjujen yhdentymistä** Länsi-Balkanin ja EU:n välillä erityisesti tukemalla raaka-aineiden, myös kriittisten raaka-aineiden[31], kestävää tuotantoa ja jalostusta sekä varmistamalla vääristymätön kauppa ja investoinnit EU:n sosiaali-, ympäristö- ja avoimuusnormien mukaisesti.

– **Osallistumalla täysimääräisesti Horisontti Eurooppa -ohjelmaan**, joka on Euroopan kunnianhimoinen 100 miljardin euron tutkimus- ja innovointiohjelma.

– Kannustamalla Länsi-Balkanin kumppaneita vastaamaan viimeaikaisiin aloitteisiin, joilla pyritään **suojelemaan Euroopan turvallisuutta ja yleistä järjestystä** – esimerkiksi perustamalla EU:n mekanismiin perustuvia kansallisia investointien seurantamekanismeja kolmansien maiden investointeja varten.

– Helpottamalla **yhteydenpitoa Euroopan maksuneuvostoon** ja tukemalla aluetta, jotta se voi osallistua **yhtenäiseen euromaksualueeseen** (SEPA).[32]

– Tukemalla Länsi-Balkanin alueen viranomaisia, jotta ne voivat tarjota **parasta nykytasoa olevia digitaalisia julkisia palveluja yrityksille ja kansalaisille**. Edistämällä niiden osallistumista ISA2-ohjelmaan[33]. Edistämällä Verkkojen Eurooppa -välineessä[34] kehitettyjen **avointen standardien** käyttöä.

– Antamalla **erityistä tukea alueellisille järjestöille** alueellisen taloudellisen yhdentymisen edistämiseksi muun muassa **perustamalla Euroopan komission, alueellisen yhteistyöneuvoston ja CEFTAn välinen foorumi**, jossa käydään vuoropuhelua alueellisista markkinoista ja niiden yhteensopivuudesta EU:n sääntöjen kanssa.

***

[31] Kriittisiä raaka-aineita koskevan toimintasuunnitelman mukaisesti, COM(2020) 474 final.

[32] EU:n vähittäismaksustrategian mukaisesti, COM(2020) 592 final.

[33] Julkishallintoja, yrityksiä ja kansalaisia palvelevia yhteentoimivuusratkaisuja koskeva EU:n ohjelma.

[34] Tästä ohjelmasta on rahoitettu joukko yleisiä ja uudelleenkäytettäviä digitaalipalvelujen infrastruktuureja, jotka tarjoavat perusvalmiudet ja joita voidaan käyttää uudelleen helpottamaan digitaalisten julkisten palvelujen tarjoamista yli rajojen ja sektoreiden. Tällä hetkellä rakennusosia on kahdeksan: Massadatan testausinfrastruktuuri, Context Broker -sovellusrajapinta, sähköinen arkistointi, sähköinen toimitus, sähköinen tunnistaminen, sähköinen laskutus, sähköinen allekirjoitus ja sähköinen kääntäminen.